

Tranås/Ydre Släktforskarförening

Medlemsblad våren 2018

Vår lokala förening ställer ut
på Släktforskdagarna 2018

Sidan 11

Visskvarns pappersmassafabrik

Sidan 8

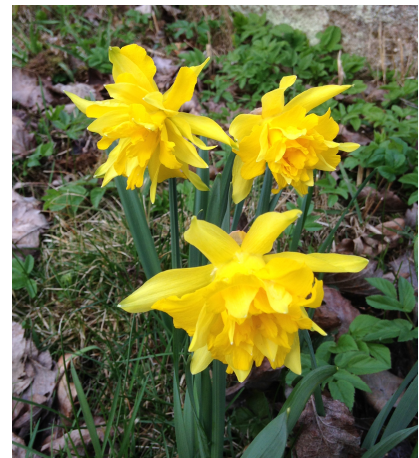
Ta hand om dina gamla bilder

Sidan 4

Nu kan du köpa
Släktforskar
föreningens egen
tygkasse

Sidan 11

Föredrag om gamla
växter kring vårt hus

Sidan 3

Ny bok med anknytning
till Linderås presenteras
på årsmötet

Sidan 6-7

Ordförandens tankar

Det heter att ingen kedja är starkare än dess svagaste länk. Det är ett tänkvärt ordspråk som är lätt att förstå i tekniska sammanhang, men jag skulle gärna se att det gällde även för samhället i stort. Vi skulle då inse att de svaga eller utsatta är minst lika viktiga som de med medel och förmåga. Samhället skulle behöva mer av en sådan medkänsla. När jag så tänker på vår förening slår det mig om den anda som råder. Jag hittar otaliga exempel på hjälpsamhet och omsorg. Vi vill att alla ska känna sig välkomna och ha en plats i samlingarna. Ingen ska heller känna att det är mindre rätt att skriva antavlor för hand än att knappa in dem i datorer. Det är också vår ambition att hitta bra och intressanta föreläsare som enkelt kan förklara men även inspirera till fortsatt utforskande, samtidigt vill vi att alla ska känna att de själva kan bidra med egna tankar och ideer.

Att mötas för att prata och diskutera om smått och stort, att hjälpa varandra med tips och råd, ger ringar på vattnet. Vår lilla släktforskarresa får effekter större än oss själva. Helheten är större än delarna. När jag startade min släktforskning och sökte svar för min egen skull om mina Amerika-släktingar, anade jag föga att denna släktforskning skulle komma att betyda så mycket för just dessa släktingar. Idag har inte bara två svenska syskongrenar från 1890-talet fått kontakt med varandra och med dem i USA, utan även den andra halvan, två syskongrenar i USA, har hittat varandra och utbyter nu bilder och brev som knyter ihop vår historia.

Vad vore dock en förening utan sina eldsjälur. Dessa som engagerar sig osjälviskt och uppoffrande. Vi har många sådana i vår förening. Jag vill framhålla framförallt Er som så kunnigt och inspirerande ansvarar för och håller i våra kurser, ni som troget hjälper till på medlemsöppet varje tisdagskväll och fikagruppen som ordnar så gott fika till våra träffar. Det finns givetvis flera som jag nu glömmer att räkna upp som betyder massvis och som gjort stora insatser för föreningen och släktforskningen i stort. Jag känner en sådan tacksamhet för vår förening och till er medlemmar! Tack till er alla!

Ta en titt på vårprogrammet, så möts vi för nya samtal och fun-deringar.

Soliga senvinterhälsningar!

Torbjörn Aronsson

Nya dataskyddsförordningen GDPR

EU har beslutat om en ny dataskyddsförordning GDPR som träder i kraft i medlemsländerna 25 maj i år. Förordningen gäller samtliga företag och organisationer, dvs även en förening som Släktforskarföreningen. Syftet med den är att ge individen fler och starkare rättigheter och alla som behandlar personuppgifter ökade skyldigheter.

I vår förening är styrelsen ansvarig för att den nya lagen följs och att det finns rutiner som minimerar risken för incidenter. I och med att tillämpningen i vissa delar ännu är oklar kommer vi att löpande följa och ta till oss de anvisningar som ges av myndigheter.

De konkreta delar i Släktforskarföreningens verksamhet som berörs är främst vårt medlemsregister samt publicering i medlemsbladet och på hemsidan. När det gäller medlemsregistret lagrar vi endast namn, adress och mailadress. Dessa uppgifter anses som nödvändiga för utskick och information till medlemmarna. Så fort en person lämnar oss som medlem raderas denne direkt ur registret. Endast personer i styrelsen har tillgång till medlemsregistret.

När det gäller publicering av personuppgifter i medlemsbladet och på hemsidan kommer fortsättningsvis samtycke regelmässigt att inhämtas från berörda personer.

Förändringarna för också med sig att vi inte längre kommer att presentera nya medlemmar med namn här i tidningen men hoppas att varje ny medlem skall känna sig varmt välkommen ändå!

Lasse Karlsson

Program våren 2018

Föreningens årsmöte

Lördagen den 24 mars kl. 15.00

Författaren Hjördis Levin berättar om sin bok "Flickebarnet i Sävlådan". Se speciell artikel sid 7. I övrigt årsmötesförhandlingar och kaffeservering. Se också kallelse sid 6. Plats: föreningslokalen, Storgatan 50 i Tranås.

Prova på kväll

Onsdagen den 11 april kl. 18.30

Föreningen erbjuder alla som inte kommit igång med släktforskning en kväll för att prova på och få information.

Kaffeservering. Plats: föreningslokalen, Storgatan 50 i Tranås.

OBS! Vi kommer också att anordna en liknande prova- på-dag på Biblioteket i Österbymo. Datum är inte spikat men det blir någon gång i början av april. Håll utkik efter annons och information på vår hemsida!

Växterna kring vårt hus

- en del av det levande kulturarvet

Torsdagen den 19 april kl. 18.30

Johan Högquist, bördig från Ydre, kommer och berättar om blommor och nyttoväxter som odlades förr. Johan har arbetat som byggnadsantikvarie i Gamla Linköping. Kaffeservering.

Plats: föreningslokalen, Storgatan 50 i Tranås.

Utflykt till Boxholms bruksmuseum och

Boxholms säteri

Lördagen den 26 maj kl. 10.00

Vi åker till Boxholm och besöker först Bruksmuséet där vi guidas av kunnig personal. Därefter besöker vi Boxholms Säteri där Johan Birath visar oss runt. Kostnad 40 kronor. Tag med kaffekorg! Vi samlas kl. 9.30 på Parkhallens parkering i Tranås för samåkning.

Anmälan till Torbjörn Aronsson tel. 073-901 28 19 senast 19 maj.

Kom igång med dina bilder

Efter att ha lyssnat på Hans Bjerneviks föredrag om bildhantering, blev jag inspirerad att skriva ner några ord om bilder och några enkla råd om hur man kan tänka. Det slog mig hur paradoxalt det är att något så enkelt som ett fotografi också kunde vara så svårt och omfatta så många olika områden, allt beroende på hur det kan tänkas användas. Här finns överväganden om originalen och negativa. Ska de få sitta kvar i albumet eller hur ska vi lagra dem, och var? Tänk om det börjar brinna. Ska de kanske skannas in i en dator? Hur sorterar vi dem där, och hur kommer jag ihåg vilka det är på bilden, eller än viktigare, hur kan mina efterlevande veta vad bilderna föreställer? Tänk om datorn går sönder, hur gör jag med säkerheten? Jag behöver kanske flera lagringsplatser.

Det kan vara en god idé att fundera kring vad syftet med bilderna är. Vill jag kunna göra utskrifter eller ta fram kopior och förstoringar? Kanske har jag tänkt skriva en bok eller dela med mig av dem på Internet. Då kommer frågor som upphovsrätt och lagstiftning om spridning och publicering av bilder. Området är stort och en sån här artikel kan inte bli uttömmande. Jag vill ändå beröra några punkter och framför allt uppmana dig att börja ta hand om den bildskatt du redan har. Vi släktforskare, om några, förstår hur viktigt det är att kunna klä det som varit i ord och bild.

Digitalisera dina bilder

Jag vill utan vidare uppmana dig att börja digitalisera bilderna med hjälp av en skanner. Med detta menar jag en enklare utrustning som kan fotografera av dina bilder och skapa datafiler som du sedan kan lagra på din dator eller på Internet. En enkel så kallad flatbäddsskanner klarar du dig med och den kostar 1000-1500 kr. Det finns även bra och enkla filmskannrar som klarar av dina diabolbilder och negativ.

När du sedan börjar att skanna dina foton bör du börja med att tänka ut hur du vill lagra bilderna, vilken sorteringsmetod ska du använda, var ska de lagras, på ett eller flera ställen och var lägger jag "original" bilderna som jag sedan inte rör? Vem ska kunna se dem, hur vill jag visa dem? Det är bra om man tänkt igenom detta och håller sig till sin plan. Särskilt viktigt är det att ha ett system för hur man namnger och placerar bilderna på datorn. Du vill ju kunna hitta dem sedan vilket andra också bör kunna. Strukturen är viktig då det lätt blir tusentals bilder. Se till att du har en backup eller en säkerhetskopia på dina bilder. Lagra inte denna på samma dator! Helst inte ens hemma i ditt hus eller lägenhet, utan använd en extern lagringsdisk som du kopplar till datorn med en enkel USB-kabel, och låt sedan någon närstående förvara den åt dig. Jag använder mig även av Internet. Det finns flera lagringsmöjligheter där, Google Drive, Microsofts Onedrive, Flickr med flera.

Bildhanteringsprogram

Man kan också lägga in information om bilderna och denna kunskap kallas med ett finare ord metadata. Den kan lagras tillsammans med bilden och du behöver inte skriva något på fotografierna, utan du lägger till inform-

ation som sedan sparas tillsammans med bilden i bakgrunden. De olika systemen för detta har fått namn som EXIF, IPTC och XMP. Jag rekommenderar att man letar efter det som heter IPTC när man lägger till information om bilderna. Anledningen för detta är att det är en världstandard (det är bra), den är oberoende av kameran och den följer med från den ena lagringsplatsen till den andra (eftersom den lagras inne i bilden). Det är inte alla bildhanterings- eller visningsprogram som har IPTC. Nedanstående, som jag även i övrigt kan rekommendera, har den möjligheten.

Till att börja med några program som kostar pengar. De är också mer avancerade och kan vara lite svårare att lära sig, men det finns gott om hjälp och instruktioner att hämta, exempelvis på Youtube. Adobe Photoshop Elements är en enklare version av världens kanske mest kända program Adobe Photoshop men till en väsentligt billigare kostnad. Programmet är likväl avancerat och alldeles tillräckligt för alla oss som inte är proffs. Adobe Photoshop Elements är ett program som är mer inriktat mot bildredigering och kreativt skapande. Är man mer intresserad av själva hanteringen av bilderna och information kring dem så har Adobe även ett program som heter Adobe Lightroom. Det går även att redigera bilder i detta program. Av de båda vill jag hålla Lightroom som det bästa för vårt ändamål i denna artikel.

Det finns även ett par gratisalternativ som är mycket bra. Ibland kan det vara bra att ha ett par sådana program då de ofta har lite olika saker de är bra på och ibland saknar. Jag tänker nämna två stycken. Det första programmet heter XnView och är ett utmärkt program för de vanligaste redigeringsbehoven av en bild och som kan lagra IPTC-information. Det är lätt att använda och finns på svenska! Ett annat program som är tänkt endast som ett hanteringsprogram med möjlighet att sortera och skriva in IPTC-information är Adobe Bridge. Det är för detta ändamål det allra bästa programmet, men du kan inte redigera bilder i detta program.

Olika bildformat

Filformat är de bokstäver du ser efter filens namn och som du kan välja mellan när du sparar en skannad bild. De vanligaste är JPG och TIFF. JPG komprimerar bilden dvs tar bort information så att filen tar mindre plats. Detta ger lite sämre kvalitet vid förstoring. TIFF lagrar all bildinformation och ger bättre kvalitet, men tar större plats. Så har vi det här med PPI och DPI. PPI är detsamma som upplösningen (detaljrikedom) av en digital bild i kameran eller datorn. DPI är ett mått på "upplösningen" som en utskrift har. När en bild skannas kan man också välja olika upplösningar. För de flesta bilder räcker det med 300 PPI för att få bra kvalitet. Men speciellt vid små originalbilder kan man välja 600 PPI, som ger bättre detaljrikedom men tar större plats i datorn.

Detta var lite kort om bildhantering. Mer info kan man lätt hitta på Internet och i böcker.

Torbjörn Aronsson

Rallarna

Att vi befinner oss i en tid med ökade transporter och behov av en utbyggd infrastruktur råder det ingen tvekan om. Nya banor har också tillkommit, till exempel Bottniabanan, Arlandabanan och Mälardalensbanan. Den stora frågan den senaste tiden har varit den om höghastighetståg. Politikerna i Tranås har kämpat för att vi ska få ett stationsläge och varit framgångsrika med det. Ser man till järnvägens betydelse, inte minst för Tranås, så har den varit helt avgörande för att vi idag har den stad vi har. Lika viktig har järnvägen varit för alla de samhällen den dragit fram genom. Den första allmänna järnvägsbanan i Sverige öppnades för trafik 1856 och den gick mellan Örebro och Nora. Stambanorna byggdes i statlig regi, men privata intressenter kunde få anlägga bibanor. Som störst var järnvägsnätet 1938 och då var 2/3 av av nätet i privat regi. Från 1939 började järnvägen förstatligas, men allteftersom bilismen ökade mellan 1950-, 1960- och 1970-talen kom många banor att läggas ned. De som byggde järnvägen kallades rallare. En av flera förklaringar till var ordet kommer från kan vara engelskans "railway", som blivit rallväg. Även dagens järnvägsarbetare kallas rallare. Från början sågs inte rallarna med goda ögon och rallare var nästan ett skällsord. Rallarna sades vara vildsinta och benägna för slagsmål och dryckenskap. De hade framgång bland ortens unga kvinnor och inte sällan blev det slagsmål med ortens män. Några ord som kommit till är "rallarsving" och "rallarslagsmål". Det vilda levernet var dock ett undantag. Främst handlade det om hårt arbete, kamratskap och frihetstörst. Det var förbjudet att skämma ut laget, stjåla eller vara oförskämd mot kvinnor och barn.

På den tiden fanns ingen arbetsförmedling, utan arbetskraften efterlystes många gånger från predikstolen. Arbetet som rallare var ett hårt kroppsarbete. Stora och kraftiga bonddrängar och torpare såg en chans att undkomma svält och dåliga förhållanden och lät nyfikenheten och äventyrlusten leda dem. Livet som rallare kom många gånger att romantiseras som ett "vilda västern"-liv och sammanhållningen i arbetslagen var ofta stark och man tog hand om utslagna och skadade kamrater långt före socialförsäkringarnas tid.

Arbetet som rallare var ofta ett säsongarbete och många var tvungna att hitta andra jobb för delar av året. Boendeförhållandena var mycket bristfälliga och maten lämnade mycket att önska. Arbetsverktygen var gjorda av järn och tunga och klumpiga. Det blev inte en dans på rosor. Efter att arbetarna lyckades organisera sig kom arbetet att bli drägligare. Det var först långt in på 1920- och 1930-talet som genombrottet för facklig anslutning kom, samtidigt som mekanisering med grävskoppor och lyftkranar började användas.

Källor:

Minnenas journal: "9 steg: Rallaren - den vildsinte banbrytaren", 2017

Populär historia: "Rallarna i Sverige banade väg för industrialismen", 2009

Wikipedia

Trafikverket

Bilder: En bild privat samt

Wikimedia Commons: Rallare. Arbete på dubbelspåret mellan Stockholm och Uppsala vid Alsike - Nordiska Museet - NMA.0036614.jpg

Torbjörn Aronsson

Folksam

Lasse Karlsson

Tel. 076-125 30 39, lars.karlsson@folksam.se

 Studieförbundet
Vuxenskolan

Tranås

0140-163 04

Kallelse till ÅRSMÖTE

med Tranås/Ydre Släktforskarförening

Lördagen den 24 mars kl. 15.00 i föreningens lokal Storg. 50 i Tranås

- ◆ Sedvanliga årsmötesförhandlingar enligt stadgarna
- ◆ Dessutom beslut om en stadgeändring, förslag bifogas bladet
- ◆ Hjördis Levis berättar om sin bok ”Flickebarnet i sävlådan”
- ◆ Kaffeservering

VERKSAMHETSBERÄTTELSE

För Tranås/Ydre Släktforskarförening 2017

Föreningens styrelse och förtroendevalda

Ordförande	Torbjörn Aronsson	Revisorer	Lennart Ring
Vice Ordförande	Lars Karlsson		Gösta Sanfridsson
Kassör	Solvig Wigén		
Sekreterare	Anders Johansson	Revisorssuppleant	Sven-Olof Friman
Vice Sekreterare	Lenore Andersson		
Ledamöter	Sören Andersson	Valberedning	Gerd Brisfjord Karlsson
	Tom Wallberg		Weimar Sjöstedt
			Elisabeth Linderfalk

Styrelsen har under året hållit 7 protokollförda möten.

Föreningen hade vid årets slut 274 medlemmar. Medlemsavgiften har varit 100 kr för enskild medlem och 50 kr för familjemedlem. Föreningen är medlem i Sveriges Släktforskarförbund.

Föreningens årsmöte hölls i föreningslokalen lördagen den 25 Mars. Oskar Karlsson berättade om släkten Mård och Mårdastugan. Sedan följde sedvanliga årsmötesförhandlingar och fika. Gerd Brisfjord Karlsson avtackades efter 18 år i styrelsen, varav 6 år som ordförande.

Medlemsträffar och arrangemang

Lördagen den 4 februari var det öppet hus. Gösta Sanfridsson berättade om ett torp-kontrakt i Göberga och Eije Fasth visade nya funktioner på Hembygdsföreningens hemsida.

Under släktforskningsdag den 18 mars hade vi Tor Boij på besök som berättade om sjöfarten på sjön Sommen. Ett mycket välbesökt arrangemang med över 50 personer i lokalen.

Torsdagen den 20 April hade föreningen besök av Olle Karlsson som berättade om Predikar-Lena.

Lördagen den 20 maj var föreningen på utflykt till Norra Vi. Kyrkan och Ribbingshof besöktes innan vi besökte Gerd och Lasses stuga för fika. Därefter tog vi oss till Smedstorps dubbelgård, där Gerd även visade sin mormors mors stuga Hagalund. 44 personer, vilket är rekord för deltagare i en utflykt, deltog i denna aktivitet i strålande sommarväder. Ett mycket lyckat arrangemang.

Föreningen deltog i Amerikaveckan i Ydre. Tisdagen den 25 juli anordnades ett föredrag med Niklas Hertzman från Arkiv Digital på Ydre Bibliotek, och även på torsdagen denna vecka fanns föreningen på biblioteket för att lära ut släktforskning. Föredraget hade ett 30-tal besökare vilket måste ses som mycket bra mitt i semestertider.

Den 23 september anordnades en utflykt till gammelbyn Hultet utanför Tranås. Tyvärr var antalet deltagare endast 12 st, men de som var där fick en personlig guidning bland alla Arvid Jonas samlingar.

Torsdagen den 19 Oktober gästades föreningen av Eva Dahlberg från Jönköping som berättade om släktforskning via DNA och hur det går till. Återigen mycket besökare, ca 50 st.

På Arkivens dag den 11 november var Johan Birath på besök och berättade under temat Synd och skam. Som vanligt med Johan en mycket fängslande berättelse om vad som betraktats som synd under olika tidsåldrar, från idag tillbaka till medeltiden. Föreningslokalen var öppen 11-15 och tillsammans med Holavedens hembygdsförening ställde föreningen ut delar av sitt arkivmaterial. Det fanns även böcker och CD-skivor till försäljning vilket uppskattades. Med Johan Birath som föreläsare räcker vår lokal nästan inte till och det var fullsatt med över 60 besökare.

Torsdagen den 7 December var det dags för det traditionella Julkaffet som avslutning på släktforskar-året. Vi hade besök av ele-

ver från Sommenbygdens folkhögskola som spelade och sjöng.

Kursverksamhet och forskning

Under våren 2017 pågick en fortsättningskurs i släktforskning med sju deltagare. Under hösten 2017 en nybörjarkurs med också där sju deltagare.

Dessutom träffades 13 intresserade släktforskare i det vi kallar för Forskarkafé under både våren och hösten ca en gång i månaden. En grupp som tycker det är viktigt att träffa andra forskare och att få diskutera frågor och annat som dyker upp när man forskar i hemmet.

Under början av 2017 anordnades en kurs med fyra tillfällen i Disgen 2016 tillsammans med Dis. Kursen var fulltecknad med 12 deltagare. Ledare var Tommy Nilsson, Börje Jönsson och Rune Elofsson från Dis – Småland.

Liksom tidigare år har våra lokaler varit öppna på tisdagseftermiddagarna för medlemmar som vill använda materialet i vårt arkiv och träffa andra medlemmar. I vår lokal finns 5 stationära datorer, 4 bärbara datorer samt en massa material i vårt arkiv som kommer till flitig användning. Öppettiderna, 17-20, verkar passa många besökare, men antalet varierar. I bland är det fullt vid alla dator medan det vissa tisdagar endast är ett fåtal besökare. Ansvariga för detta har varit Jörgen Jonsson och Elisabeth Linderfalk.

Övrigt

1 st ny stationär dator inköptes under året. Även en ny skrivare har inköpts.

1 st bord för talare har inköpts

Föreningen har fått några gåvor under året

- Av Sören Andersson har vi fått en bättre begagnad dator.
- Vi har fått tillåtelse att sälja Olov Matssons CD om Ydre Torp och Gårdar.

Slutord

Som helhet var 2017 återigen ett aktivt år. Medlems-antalet ökar från år till år och intresset för släktforskning är fortsatt stort. Vi hade minskande antal deltagare på våra kurser, vilket man kan fundera över, kanske behöver vi förnya oss där. Årets vårutflykt hade rekordmånga deltagare, och föredraget med Johan Birath så många lyssnare att vi knappt får plats i föreningslokalen. En viktig del av vår verksamhet är också att föreningens material ska vara tillgängligt för medlemmarna.

Styrelsens ambition är fortsatt att föreningen ska vara en tillgång för våra medlemmar och vi vill framföra ett stort tack till alla som under året bidragit till verksamheten.

Flickebarnet i sävlådan. En tragisk historia från det fattiga Sverige.

För ett par år sedan kontaktade Hjördis Levin, vår släktforskarförening med förfrågan om att få tillgång till föreningens material om Tranåsbygden. Vid ett par tillfällen fick jag då nöjet att hjälpa till att ta fram uppgifter som skulle ligga till grund för en bok om bygden och då främst Linderås.

Hjördis Levin hade under sin barndom upplevt att vuxna pratade om något hemlighetsfullt vilket med tiden visade sig vara historien om Elin, den ogifta modern. Nu efter många år har författaren fördjupat sig i denna tragiska kvinnohistoria och gett ut sin bok.

Vem var flickebarnet i sävlådan, som hittades i Munksjön i Jönköping, och vem hade kastat henne i sjön? Flickan var bara en i raden av barn som på olika sätt gick detta grymma öde till mötes kring sekelskiftet 1900.

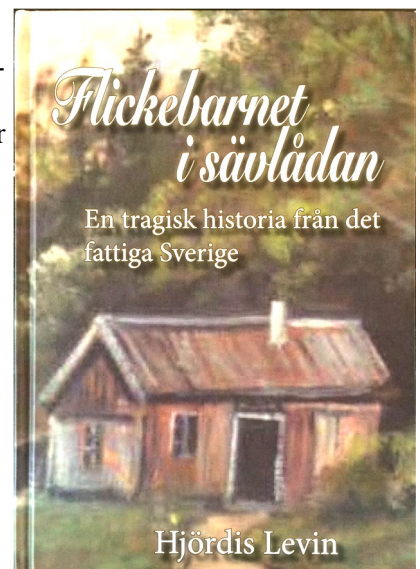
Boken handlar om den ensamstående modern Elin och hennes så kallade oäkta barn. I sin fattigdom och ensamhet fick hon, som så många andra kvinnor, utstå förnedring och utsatthet som ledde till oönskade handlingar. I sin förtvivlan över en önskad graviditet ser Elin ingen annan utväg än att försöka ta livet av sitt barn. Efter en omfattande rannsakan med flera rättegångar döms Elin för sitt brott som hon också sonar. Hon försöker därefter att börja ett nytt liv men lyckan vill inte stå på hennes

sida. Det här är en fängslande och intressant historia som utspelar sig, bland annat i Linderås socken. Det är också en beskrivning på hur eländigt livet var för en ogift mor och vilka svårigheter många levde i vid sekelskiftet.

Boken är verkligen läsvärd och de sista 21 sidorna i boken redovisar källor och litteratur som ligger till grund för denna fantastiska berättelse.

Hjördis Levin är författare, historiker och forskare med inriktning på sociala frågor och med fokus på kvinnohistoria, speciellt under industrialismens genombrott. Vid föreningens årsmöte den 24 mars kommer Hjördis Levin att närvara och berätta om sin bok. Man får också tillfälle att köpa boken, missa inte det.

Gerd Brisfjord Karlsson

Från pappersmassafabrik till Grön el

I mars 2015 övertog Tranås Energi Visskvärns vattenkraftstation som är beläget vid den del av Sommen som kallas Visskvärnsviken, utmed vägen mellan Österbymo och Kisa i Östergötland. Inget påminner idag om vad som där fanns i början av 1900-talet så låt oss titta tillbaka i historien.

Visskvärns slipmassefabriks tillkomst

Att rätt personer befinner sig på rätt plats i rätt ögonblick kan avgöra en bygds framtid. Detta kan man gott säga var fallet för Visskvärns tillkomst. I början av 1900-talet hade Holmens Bruk i Norrköping stora problem att få fram slipmassa till sin papperstillverkning. När bruket utökade med sin fjärde pappersmaskin ökades också massaförbrukningen. De sliperier som redan fanns kunde inte på långt när täcka behovet av kemisk massa. Tillgång på massaved och lämpliga transportleder var också ett problem. Vid denna tidpunkt bestod tillverkningen till största delen av tidningspapper.

Just då befanns sig fil dr Robert Norrby från Ydre i Stockholm. Genom honom fick Carl Wahren, disponent vid Holmens Bruk, god information om Ydre. Doktor Norrby upplyste disponenten om att fideikommissarien på Ribbingshofs gård, vid sjön Sommens sydligaste spets, önskade slå mynt av sista stumpan av det vattendrag, som genom Bulsjöån avvattnar sjösystemet omfattande Östra och Västra Lägern, Nästängen och Östersjön ut i Sommen. Nivåskillnaden mellan Östersjön och Sommen var c:a 17 m. Vattenföringen var tillräcklig för ett mindre elektricitetsverk likaväl som för fabriktionsvatten till en slipmassefabrik. Med jämförelsevis små insatser vore det möjligt att rensa upp vattendraget och göra timmerflottning ända från Lägernsjöarna möjlig. På ömse sidor om dessa fanns Ydres stora skogar med rik tillgång på lämplig massaved. I samhället Sommen hade Boxholms bruk pråmar och bogserbåtar i trafik. Man borde lätt från Ribbingshof få upp färdig massa till sjön Sommens nordvästspets, där järnvägsstationen låg alldeles vid strandens närhet.

Disponent Wahren begav sig på eftersommaren 1907 till den vackra Ydrebygden och såg genast platsens möjligheter. Redan i december samma år hade ärendet nått så långt att bolagsstyrelsen gav disponenten uppdraget att underteckna avtal om markupplåtelse på 50 år. Plane-

ringsarbeten och övriga förberedelser tog ungefär ett år. Vid årsskiftet 1908-09 drevs underhandlingar mellan Holmens bruk och byggmästaren A. Hansson i Stockholm om entreprenad på byggnaden. Vid marssammanträdet 1909 godkände styrelsen avtalet med Hansson och så snart snön och tjälen försvunnit sattes spadarna i marken. Sommaren 1908 och följande vinter använde Carl Wahren till att trygga den nya fabriks massavedsförsörjning och med de största skogsägarna i trakten tecknades fleråriga kontrakt.

Under 1909 lät Holmens bruk bygga slipmassefabriken som döptes till Visskvärn. Arbetskraften bestod av norska arbetare. Fabriken och ett magasin stod klart i slutet av 1909 och byggmästaren fick lagom till jul sin ersättning på 119 900 kr utbetald. Nu kunde Holmens bruk påbörja maskininstallationerna. Produktionen kom igång under 1910, men full drift blev det först året därpå. Kapaciteten blev till en början mellan 2 000 – 3 000 ton, en siffra som man senare lyckades höja åtskilligt. 1920 låg den mellan 4 000 – 5 000 ton vilket betydde att Visskvärn hade omkring $\frac{1}{4}$ av bolagets slipmassestillverkning.

Slipmassefabriken

Slipmassefabriken bestod av; fabrik, magasin, barkeri samt ångpannehus med verkstad och dessutom den 800-900 meter långa tunneln från dammen till elkraftverket. Granmassaveden flottades eller kördes med häst till fabriken. Där kapades den till ca $\frac{1}{2}$ m långa bitar som först barkades innan den forslades till de tre slipstenarna. Kubarna pressades sedan mot stenarna och sönderlipades. Den fina massan pumpades till raffinaderiet där maldes massan ytterligare en gång och blandades med vatten till en välling. Den rann sedan genom en ränna ut på filter på pappersmaskinerna, där den nystades runt en stor järnvals. När massan valsats ut till ett lagom tjockt lager, skars den av med träkniv. Därefter vek man pappersmassan och lade den i pressen så att vattnet kramades ur. Massan buntades ihop till balar om 127 kg styck. Under vintern förvarades buntarna i magasinet för att under sommaren först fraktas på pråmar till Sommen och därefter på järnväg till Norrköping. Båtarna som drog pråmarna hade namnen Balder och Sommen.

De som arbetade vid fabriken kom från närbelägna socknar. 26 personer var fast anställda, men vid högvatten vår och höst, då fabriken kunde köra för fullt, ökade man arbetsstyrkan till drygt 50 personer. Man arbetade i tvåskift och varje skift var 12 timmar och man arbetade varannan vecka dag och varannan vecka natt. I skiftet ingick korta matrastar då arbetarna bytte av varandra så att inga maskiner behövde stå stilla. Då lagen om 8 timmars arbetsdag kom 1919 ändrade man till treskift, där varje skift då var 8 timmar. Söndagar höll man stilla för reparationer. 1910 betalades arbetarna med

30 öre i timman vilket senare höjdes till 34 öre.

Fabriken fungerade också som värmestuga för traktens luffare. Under den kalla årstiden hände det ofta att platsen vid ångpannan blev luffarnas natthärbärge. Där var det

varmt och gott att sova under hösten och vinterns kyliga nätter.

Arbetarna vid slipfabriken gjorde också en framställan om bostäder för sig och sina familjer. Holmens bruk byggde då två hus med tillsammans 15 lägenheter. 1909 byggdes det mindre huset som innehöll lägenheter för förmän och besökande tjänstemän från Holmens bruk. Det större huset byggdes 1914 och innehöll 10 lägenheter på 1 rum o kök. 1917 fick bostadshusen elektricitet. Under en tid bodde ca 90 personer i Visskvarn varav flera barnfamiljer.

Så småningom moderniserades Norrköpingsfabriken vilket gjorde att fabriken i Visskvarn inte behövdes längre. 1933 lades den ner och alla som arbetarna blev utan jobb och fick skaffa försörjning på annat håll. Några arrenderade eller köpte ett torp och andra blev snickare. Delar av fabriken revs och det som blev kvar byggdes om till kraftstation. Både bostadshusen och kraftstationen ägdes under många år av Smålands Kraft. 1947 bildades en bostadsrättsförening och varje familj kunde köpa sin lägenhet för 250 kronor. Så är också ägandeförhållandet fortfarande.

Utskeppningsort för trävaror

Visskvarn blev också utskeppningsort för trävaror. Via en flotträna från dammen, under tuben ut i sjön flottades timmer och massaved långa vägar på Bulsjöån. Mycket timmer, massaved, kol och props kördes också med häst till Visskvarn. Timret bogserades sedan till Brandsnäs i Torpa, Boxholm och Sommens stationsområde. Kolet fraktades över Sommen till Boxholms järnbruk. Till långt in på 1970-talet kördes skogsprodukter med lastbil till Visskvarn för vidare transport över vattnet.

Kraftstation har också fungerat som fiskodlingsanstalt. Laxöring fångades och mjölkades på sin rom. Rommen förädlades sedan i behållare på kraftstationen. Därefter planterades laxöringen ut i Visskvarnsviken. Denna fiskodling började redan på 1930-talet och pågick till 1964.

Livet i Visskvarn med omnejd.

Till in i början på 1960-talet kan man säga att Visskvarn och gårdarna däromkring i stort sett var en liten självför-

sörjande by. Där fanns det mesta som behövdes för den vardagliga tillvaron och man kan inte undgå att imponeras av hur människornas olika kunskaper och färdigheter tillsammans bidrog till deras existentiella behov.

I början av 1900-talet öppnades en lanthandel i Nyvi några år senare även i granngården Hagaborg. Varorna till affären kom med ångbåten Karl Johan som lade till i Visskvarnsviken och en hamnfogde tog hand om varorna och sorterade upp dessa. Oskar i Nyvi reparerade och tillverkade det mesta som folk behövde, räfsor, timmerkällkar, vagnshjul, stolar, skidor och mycket annat. I Visskvarn fanns en sömmerska som sydde både herr- och barnkläder. Där fanns också skomakare, båtbyggare, barberare, taxirörelse och inte att förglömma fjärdingsman. Den tjänsten var ett deltidsarbete och han fick ta ledigt från sitt fasta jobb på fabriken för att fullgöra sina uppgifter som fjärdingsman.

Intressant är att notera, att då landsfiskalen i Ydre distrikt påvisade fjärdingsmannens behov av telefon i hemmet, fick han ett bestämt avslag av kommunalnämnden: ”Att inleda telefon i fjärdingsmannens bostad botar föga då han sällan är anträffbar därstädes på grund av sin anställning

som ordinarie arbetare vid Visskvarns träsliperi. På fritiden från fabriken sköter han skatteindrivningen och är således icke på denna tid anträffbar i hemmet under den tid telefonen är öppen.” Dessutom påpekade kommunalnämnden att ”telefon fanns att tillgå både på Visskvarns träsliperi och i Hagaborg.”

Däremot beslöt kommunalnämnden ”att hos kommunalstämman hemställa att för polisdistriktets räkning måtte inköpas författningsenlig tjänsteutrustning för distriktets fjärdingsman;

1 st sommarmössa, 1 st emblem för vintermössa, 1 st armbindel samt eventuellt en polisbatong.”

Fjärdingsmannens hemställan om inköp av en revolver avstyrktes på det kraftigaste ”då missbruk av en sådan lätt kan förekomma.”

Antagligen var kriminaliteten inte så oroväckande i Norra Vi på 1920-talet eftersom fjärdingsmannen inte behövde ta ledigt mer än 10 dagar under ett år för att fullgöra sin tjänst som fjärdingsman.

2018 bor betydligt mindre antal människor i Visskvarnsbyn med omnejd. Fyra familjer bor året om och de andra är ”sommarfåglar” som återkommer varje år för att njuta av denna vackra plats. Inga affärer finns och inte heller barberare och skomakare!

Med Tranås Energi som ägare till vattenkraftverket kan man säga att cirkeln sluts. Det som en gång var fiskodlingsanstalt verkar även i framtiden kunna bli lekplats för öring. Det ingår i alla fall i Tranås Energis framtidsplaner.

Gerd Brisfjord Karlsson

DNA i släktforskningen

I mitten av februari besökte författaren Karin Bojs Tranås. Hon höll ett välbesökt föredrag på Biblioteket kring sina böcker "Min europeiska familj" och "Svenskarna och deras fäder" som behandlar teorierna kring varifrån våra gener på moders- respektive faderssidan kommer ifrån. De fångslade åhörarna fick höra berättelser om vårt ursprung, konfrontationer med Neandertalare, urmodern Ursula, flöjter av svanben, valloner och skogsfinnar, mörkhyade och blåögda samt mycket annat. Bojs berättelser är mycket intressanta och nervkittlande men berör inte i så stor omfattning den typ av DNA-forskning som vi släktforskare ger oss i kast med.

DNA-intresserade släktforskare möts idag av en mångfald av reklam, erbjudanden och information. Och frågan blir då "Vad ska jag välja?", "Vilket företag o DNA-test är bäst?"

Första frågan man ska ställa sig är vilket syfte man har med att göra ett DNA-test. Som en liten hjälp presenteras här nedan en genomgång av vilket sorts test som kan besvara vilken frågeställning.

Det finns tre typer av DNA-test. Dessa testar de olika delarna av ditt DNA:

Test av Autosomalt DNA

Med detta kan du hitta nu levande släktingar (upp till 5-10-männingar) via *alla* grenar i ditt anträd. Andra testade personer, som DNA visar att du är släkt med, visas i en lista tillsammans med kontaktuppgifter (normalt brukar man få träff på 100-600 släktingar).

Test av Y-DNA

Här får du reda på två saker. Dels hittar du andra testade personer som är släkt med din raka fädernelinje via sin raka fädernelinje. Dels får du reda på hur din rakt uppstigande fädernelinje migrerat från t ex Afrika för 100 000 år sedan till där du finns idag. Endast män kan testa Y-DNA då kvinnor saknar den s.k. Y-kromosomen.

Test av mtDNA

Här får du reda på två saker. Dels hittar du andra testade personer som är släkt med din raka modernelinje via sin

raka modernelinje. Du får även reda på hur din rakt uppstigande kvinnolinje migrerat från t ex Afrika för 100 000 år sedan till där du finns idag. Både kvinnor och män bär på mtDNA och kan alltså testa detta.

Kom bara ihåg att det är viktigt att du har en bra släktforskning via vanliga källor i botten! Ett DNA-test kan bara visa *att* två personer är släkt och ungefär på vilket avstånd. För att veta *hur* ni är släkt krävs en släktutredning via traditionell släktforskning.

De flesta släktforskare har förmodligen mest nytta av att testa sitt autosomala DNA, för att hitta nu levande släktingar av båda könen. De största företagen som erbjuder de testerna idag är Family Tree DNA, AncestryDNA och 23andMe. Testerna kostar från en knapp tusenlapp och uppåt. Men det finns ibland billigare erbjudanden i samband med Släktforskardagarna och liknande.

Vill du veta mer, se detaljerade jämförelser över vad de olika företagen erbjuder, rekommenderar jag Svenska Sällskapet för Genetisk Genealogi. De har en mycket informativ och bra hemsida <http://ssgg.se/>.

Lasse Karlsson

Ett stort Tack!

Styrelsen vill rikta ett varmt tack till våra annonsörer för ert stöd till föreningens verksamhet.

Vi vill också tacka de personer, ingen nämnd och ingen glömd, som på ett eller annat sätt skänker gåvor till föreningen.

Aronssons
Blomsterhandel

Storgatan 36, Tranås
Tel 0140-127 36
www.aronssonsblommor.se

Göran Lennartsson, Reg. Fastighetsmäklare

Storgatan 4 0140-120 70 Fax 0140-190 20 info@fam nab.se
573 32 Tranås 070-520 70 55 www.famnab.se

Släktforscardagarna 2018

I år arrangeras Släktforscardagarna i Småländska Växjö den 1-2 september.

Det är Kronobergs Genealogiska Förening (KGF) som tillsammans med Emigrantinstitutets Vänner står som värdar. Årets släktforscardagar har det lite bredare "Migration" som tema. All information om utställare, föredrag och liknande kommer framöver att läggas ut på www.sfd2018.se.

För första gången kommer även Tranås/Ydre Släktforskarförening att delta som utställare på Släktforscardagarna. Vi planerar att marknadsföra föreningen och våra bygder samt sälja böcker, cd-skivor mm. Styrelsen kommer under våren och försommaren närmare att lägga fast detaljerna kring vårt deltagande på Släktforscardagarna. Har du frågor eller idéer kring detta, slå gärna en signal till projektledare Lasse Karlsson 072-321 61 59.

Forska kring ditt hus eller bygd

Under våren 2018 provar vi en ny kurs i föreningen samtidigt som en fortsättningskurs i släktforskning pågår under sex veckor. Dessutom träffas en grupp entusiaster en gång per månad och utbyter forskar-erfarenheter och klurar på problem!

Den nya kursen "Forska kring ditt hus eller bygd" samlar 17 deltagare från Tranås med omnejd, fyra lördagsförmiddagar under februari och mars. En härlig grupp med mycket intresse och nyfikenhet och med svåra frågor som ställer krav på oss kursledare. Man vill veta vem som byggde huset, hur gammalt är huset och vilka ägde och bodde här tidigare. Några vill också forska kring den by man bor i, så deltagarnas önskningar är mycket varierande. Som kurslitteratur använder vi boken "Börja forska kring ditt hus och bygd", skriven av Per Clemensson /Kjell Andersson. En jättebra bok som kan rekommenderas. Programmet Arkiv Digital ligger som grund för forskningen men vi har också stor nytta av SVAR som sedan februari 2018 är gratis att använda. På SVAR kan man hitta både lagfarter och fastighetslängder samt mycket annat användbart material.

Kanske är detta en form av kurs som kommer att fortsätta till hösten och kanske har vi fått lite draghjälp av Christopher O'Reagans program "det sitter i väggarna". Vem vet, vi får återkomma till det senare!

Gerd Brisfjord Karlsson

Tygkasse

Nu kan du köpa Släktforskarföreningens tygkasse. Den är tillverkad av 100% ekologisk och rättvisemärkt bomull.

På så vis både stödjer du vår verksamhet och gör reklam för den.

Pris: 50 kronor

Olov Mattssons CD till försäljning

Föreningen har nu återigen Olov Mattssons CD till försäljning. CD:n innehåller så gott som samtliga familjer i gårdar och torp i Asby, Norra Vi, Sund, Svinhult, Torpa och Västra Ryds socknar i Ydre kommun

1600-1930 talet. Tidersrum, Västra Eneby, Oppeby, Kättilstad, Hägerstad och Hycklinge socken i Kinda kommun 1600-1900 talet. Samt soldater med familjer i hela Ydre kompani och Ydredelen av Vifolka kompani. Pris 150:- + porto. Vill du beställa så kontakta Gerd Brisfjord Karlsson: gerdbk@yahoo.se

Föreningens styrelse 2017 - 18

Fr. v: Anders Johansson, Tom Wallberg, Solvig Wigén, Sören Andersson, Lenore Andersson, Lasse Karlsson, Torbjörn Aronsson.

Ordförande

Torbjörn Aronsson
Tel. 073-901 28 19
tobbearon@gmail.com

Vice ordförande

Lasse Karlsson
Tel. 0140-161 59, 072-321 61 59
lars.karlsson@folksam.se

Kassör

Solvig Wigén
Tel. 0140-621 30, 070-223 94 64
wigen.sg@telia.com

Sekreterare, webmaster

Anders Johansson
Tel. 070-627 93 41
webmaster@tranasydre.se

Ledamot

Tom Wallberg
Tel. 0140-136 21, 070-587 27 49
tom.wallberg@hotmail.se

Ledamot

Lenore Andersson
Tel. 070-646 24 59
l.andersson@allt2.se

Ledamot

Sören Andersson
Tel. 070-651 53 49
sand@allt1.se

Övriga funktionärer

Redaktionskommitté

Gerd Brisfjord Karlsson tel 0140-161 59
Torbjörn Aronsson tel. 073-901 28 19
Lasse Karlsson tel 072-321 61 59

Kursansvarig

Gerd Brisfjord Karlsson tel 0140-161 59

Ansvariga tisdagsöppet

Jörgen Jonsson tel. 070-352 16 94
Elisabet Linderfalk tel. 070-656 71 83

Medlemsöppet

Tisdagar mellan kl. 17.00 - 20.00 till och med 24 april.

Som tidigare erbjuder vi föreningens medlemmar att ta del av allt som finns i vårt arkiv och våra datorer i föreningslokalen, Storgatan 50 i Tranås. Jörgen Jonsson och Elisabeth Linderfalk ansvarar för denna verksamhet och hjälper till när så behövs.

Fikastund ingår!

Medlemsavgift 100 kr/år. Familjemedlem 50 kr/år
Föreningens plusgirokonto: 442188-9

Tranås/Ydre Släktforskarförening

www.tranasydre.se